

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GRAPINI, LEON-IOSIF
Viața, de la capăt / Leon-Iosif Grapini. - Pitești : Paralela 45, 2018
ISBN 978-973-47-2728-5
821.135.1

LEON-IOSIF GRAPINI

**Viața,
de la capăt**
roman

ULIȚA NOASTRĂ era buricul pământului, lumea cea mare, lumea de poveste, aici s-au petrecut evenimente de neuitat, demne de o carte, cine se va găsi să le aștearnă pe hârtie să o facă, hai, vorbă, înapoi, sigur că m-am găsit eu să fac asta. Cum stai în centrul satului, cu fața la răsărit, pe dreapta, se află primăria, iar pe stânga, biserică, ridicată în primii șase ani ai secolului trecut, mai exact între o mie nouă sute trei și o mie nouă sute șase, o informație dată ca să fie, nu știi niciodată când te lovești de ea, pe aceeași parte cu clădirea consiliului popular, în direcția spre care ne uităm, la mai bine de o sută de metri, dai în uliță despre care e vorba. Cum intri, pe partea dreaptă, era aşezată, cu fața la drum, casa fierarului ursuz, dar omenos, tatăl Corneliei, colega mea de grădiniță și prietena surorii mele, urmă fierăria, ograda și acareturile acestei familii, apoi, locuința lui Nelu cel mare și cea a badei Florea, taragotistul și prietenul copiilor, pe stânga, se afla casa fără copii a vecinilor noștri, Pamfil și Lizabetha, cu o latură la șosea și cu intrarea principală din uliță, în lungul căreia se întindea grădina, veneau la rând curtea și dependințele gospodărești, grădina, plină de flori, te întâmpina cu mirosuri parfumate doar până ajungeai la cele două grăjduri, dos în dos, unul al vecinilor mai sus amintiți, celălalt al lelei Zamfira, gazda țiganilor corturari, voi vorbi și despre ei, între aceste construcții de lemn învechite, se lungea un culoar îngust,

respingător și la miros, și la vedere, veșnic umed, unde se aduna mustul bălegarului de la cele două grajduri, un loc întunecos, dătător de spaime și născător de monștri, când mă întorceam noaptea de la film, dacă se întâmpla să fiu singur, treceam în fugă prin dreptul lui, cu inima strânsă și cu fiori reci pe șira spinării, eram sigur că de aici pot ieși toți morții, duhurile rele și mai ales mogâldeața lui badea Leontin, arătarea care mă înfricoșa de moarte numai gândindu-mă la ea, îmi veți înțelege spaimele ceva mai încolo. Casa lelei Zamfira, soția lui Traian, era una tipică așezării, cu trei încăperi, tinda fiind în mijloc, și cu un cordac pe trei laturi, așezată spate în spate cu locuința identică a părinților lui Damian, ucenicul fierarului, un flăcăuan frumos, isteț și cumsecade, care ne băga în seamă pe noi, cei mici, casa acesteia avea la drum o grădiniță îngustă, cu straturi de ceapă, usturoi, salată, mărar, cimbru și pătrunjel și, în colțuri, cu tufe de bujori și de creasta-cocoșului, grădiniță din care se înălțau doi peri, unul cu coroana alungită, cu fructe roșietice și tari de să-ți spargi capul cu ele, celălalt, rotund la coroană și mai gros la trunchi, cu pere galbene, moi, dulci și zemăse, mușcăi din ele ca dintr-o piersică, părul cu fructele tari nu a fost ales la întâmplare, roadele lui se consumau primăvara, după ce iernau sub salteaua cu fân a patului, atunci, la concurență cu celelalte, ieșeau învingătoare, prin culoare, miros și gust. Nu era zi de vară sau de toamnă să nu aruncăm cu pietre ori cu bețe după fructe, făceam asta în lungul uliței, un geam spart s-ar fi lăsat cu mare tăărboi și cu serioase pedepse, sticla era scumpă, rar doboram una sau două pere, nu insistam, căci stăpânul mai tot timpul păndeau prin ochiurile mici și multe ale celor două ferestre de la drum, când ne zărea că-i batem pomii, nu trebuia decât să ciocănească în geam, și o luam la goană ca nebunii, abia apuca lelea Zamfira, plină de înțelegere și binevoitoare, să deschidă fereastra și să ne spună cu

voce blândă, Nu-s coapte, aveți răbdare, sau, Vine Traian și vă scutură, aşa vă spargeți capul, ori, Nu vă chinuiți în zadar, veniți că am pere câte vreți într-o cotarcă, și avea, iarnă, vară, toamnă, în tindă, unde veșnic mirosea a fructe coapte, a ceapă și a plante medicinale, printre multele obiecte aflate cu și fără rost se găseau două coșuri de nuiele pline cu pere, unul, și cu mere, celălalt, gazda având trei meri în spatele casei. Dacă tot am intrat în odaie și am simțit aceste miroșuri, să nu trecem cu vederea cununile de ceapă și de cucuruz, atârnate la uscat peste niște pari prinși cu sărmă de grinziile tavanului, și mănușchiurile de sunătoare, de coada-șoricelului și de mentă, agățate cu o sfără la capetele parilor, este locul unde, toamnă de toamnă, toți copiii ajutam la depănușatul știuleților de porumb, depozitați vremelnic într-o grămadă mare în fundul tindei, numai cine a participat la această lucrare colectivă cunoaște farmecul ei, se spun snoave, povești, glume, ghicitori, se practică jocuri de cuvinte precum Telefonul fără fir, Fazan, ești tratat cu pere, mere, nuci, pâine cu marmeladă și bere de casă, inclusiv copiii au voie să bea bere, nu vă alarmați, nu are alcool. În încăperea din spate, prevăzută cu o cămară, locuia fiul lelei Zamfira, Macidon, domn la sfatul popular, cu soția sa, Victoria, învățătoare la școală din sat, un trimestru din clasa a patra m-a instruit și pe mine, iată de ce ne aflam noi, cei mici, la depănușatul porumbului, ei au fost primii deținători de pe uliță ai unui televizor care a făcut mare vâlvă printre vecini, nu ratați povestea instalării miraculosului aparat, merită, urmează cât de curând. Și în fața casei părinților lui Damian se ridică, tot dintr-o grădină de zarzavat, un păr, cu fructele dulci și parfumate, dar mici, le spuneam pere pădurete, trebuia să consumi câteva ca să simți că ai mâncat un fruct precum cele amintite mai înainte, aici, lipită de gardul grădinii, odihnea o laviță lungă, fixă, loc de taifas pentru nevestele și bătrânele uliței, duminica și în zilele de

sărbătoare, cum nu încăpeau toate, se scoteau din casă și alte bănci, e știut, de la bârfă nu se poate absenta. Pe aceeași parte, urma locuința lelei Marina, soacra Lucreției și bunica lui Iochim, cea mai bătrână femeie de pe ulicioară, dacă nu cumva și din sat, aduna în etate aproape o sută de ani, Iochim, holtei multă vreme, s-a căsătorit cu o străină de sat și a avut două fete, prea mici ca să se joace cu noi. Am în amintire două întâmplări cu bătrâna Marina din sus de casa noastră, într-una mă aflam în camera ei cu ceva treabă, trimis de bunica, ea înțindea pe blatul mesei cu sucitorul o turtă subțire pentru tăięi, având basmaua căzută pe umeri și stând aplecată, și-a prins cu sulul de lemn două fire de păr pe care, neobservându-le, vârstă înaintată, ochi slăbiți, le-a încorporat în foaia de aluat, turta subțire și aurie ca soarele era străbătută de cele două firisoare albe și lungi, când i-am spus mamei, s-a îmbolnăvit de greață, din acest punct de vedere nu cunosc altă persoană mai sensibilă ca mama, iar în a doua amintire, fiind întrebătă de un gazetar, venit tocmai pentru asta de la oraș, cum își explică ea împlinirea acestei vârste, a răspuns simplu, multă muncă, mâncare puțină, dar sănătoasă și un păhărel de horincă seara, înainte de culcare, iată o rețetă pentru cei care vor să părăsească lumea astă cât mai târziu, însă nu a fost verificată de altcineva, cel puțin eu nu cunosc să se fi găsit măcar o persoană să o probeze. Peste drum, locuiau badea Dumitru, moldovean de origine, soția sa, Reghina, și fata lor, Oltița, care, măritându-se de ceva vreme, și-a ridicat o casă cu etaj, lângă locuința lelei Anisia, cu acest prilej am văzut de pe balustrada târnățului nostru cum se tăia bușteanul și devinea bârnă în peretele unei clădiri, trunchiul de copac, curățat de crengi și decojit, lung și gros, era ridicat cu țapinele de câțiva bărbați pe două suporturi înalte, așezate la capetele bușteanului, pe urmă, se tăia cu joagărul, doi bărbați, unul urcat sus, cu picioarele pe două scânduri aflate de o parte și de alta

a lemnului, celălalt, rămas pe pământ, sub trunchi, trăgeau de mânerele fierăstrăului ce urma cu dintii o linie trasată cu o sfoară subțire, înmuiată în cruceală, pe înțeles, argăseală, și desfășurată de pe un băt cu rol de mosor, după ce sfoara era întinsă de la un capăt al lemnului la celălalt, un lucrător o prindea de la mijloc, o înde-părta cât de cât, încordând-o, ca apoi să o lase din mână, plesnind cu ea suprafața bușteanului, linia subțire și neagră marcând traseul joagărului, astfel ieșeau din lucrul muncitorilor bârne, rigle și scânduri de trebuință la ridicarea imobilului. Îmbinarea bârnelor la colțuri se făcea în coadă de rândunică, asta presupunea îscusință și migală din partea meseriașului, astfel de construcții de lemn fiind sigure și trainice. Când Oltița și-a pus pirostriile în cap, ulița s-a umplut de lume străină de sat, gătită de sărbătoare, bărbații, cu cizme cătanești, cu pieptare cusute cu fir de mătase și mărginite cu blană de miel, femeile, cu fote negre de lână petrecute în jurul trupului, ornamentate cu motive aurii sau argintii din fir subțire de sărmă, cu ii și cu bundițe la fel ca ale bărbaților, însă mai viu colo-rate, un port popular mult diferit de al nostru, mai ales cel femeiesc, ulița s-a umplut și de săteni înveșmântați în costume populare, însă atenția ne era atrasă nu de oameni, din acest motiv nu am insistat asupra tuturor straielor de sărbătoare, ci de animale, mai exact de caii înhămați la șarete sau călăriți de colăcari, bidivii împodobiți cu canafuri roșii sau galbene de o parte și de alta a capului, cu țesături multicolore și șei încrustate cu ciucuri pe spine, cu hamuri și frâie tintate, cu cozile împletite cu fir gros de lână, de culoarea canafului. Noi, copiii, ne urcam în trăsurile goale, dădeam bice imaginare hulubelor de la care s-au deshămat caii, apoi ne-am găsit o altă distracție, ne uitam sub poala fustei ca un clopot a fetelor de la noi din sat, prinse în piruetele dansului jucat în colbul uliței, adulții nu ne băgau în seamă, erau preocupați cu

ritualul miresei, însă ne luau la ochi tinerii colăcari, din invidie, mai mult ca sigur, îndreptau armăsarii spre noi și îi obligau să se ridice în două picioare, ca să ne sperie, acțiune mai mult decât reușită, grabnic ne ridicam de jos și alergam într-un suflet în curtea cea mai apropiată, privind cu ciudă printre leațurile porții la cei care ne-au stricat distrația, bai mare nu a fost, am descoperit alta, flăcăii aflați în horă chiuiau de mama focului, exprimându-și, astfel, bucuria și plăcerea de a juca alături de aleasa inimii, noi le țineam isonul, zbieram cu toată gura, feciorii fuduli se foloseau de strigături pentru a-și arăta sentimentele față de drăguță, Vai de mine multe știu, de mă mir unde le țiu, dar le țiu într-o poiata și le slobod câteodată, când îi mândra supărată, Uită-te cu cine joc, că miroase-a busuioc, uită-te cu cine sar, că miroase a mărar, ar fi mers, că miroase a santal, nu e rima perfectă, însă miroslul e mult mai placut, chiuitorul și satul întreg nu cunoșteau acest parfum, cum, în general, parfumurile nu erau știute de către țărani, strigau și pentru a-l mustra pe ceterașul considerat de ei mai puțin virtuos, Decât c-o ceteră rea, mai bine cu gura mea, cetera-i cu patru strune, și mai rele, și mai bune, gura mea toate le spune, cetera mai și greșește, gura mea le potrivește, ori pentru a se răzbuna pe îndrăznețul care i-a luat la joc fata dragă lui, Frunză verde lemn uscat, vai cu cine ai jucat, frunză verde și-un dudu, ce mai joc, ce mai flăcău, nalt și slab și mutălău, frunză verde și-o cicoare, doar te calcă pe picioare, răspunsul celui luat în răspăr nu se lăsa așteptat mult, Cine strigă și când joacă, are gura ca o troacă, cine joacă și chiuiește, multă minte îi lipsește, noi, de după poartă, strigam alături de ei, cel puțin ultimul cuvânt al versului, cine să ne audă, vacarmul era în toi, țăpurituri, acorduri de vioară, de clarinet și acordeon, nechezat de cai, discuții strigate între vecini, cumva trebuia să se audă unul pe altul. Abia în seara zilei următoare, după ce

toată tevatura a luat sfârșit, străinii cu trăsuri și cu cai fiind în drum spre locul de baștină, când linistea a pus stăpânire pe uliță, bunica, exprimându-și părerea despre nunta astă mare și frumoasă, și-a făcut cruce și a zis, Doamne-ți mulțam, bine că s-a gătat, de n-aș mai prinde alta.

Pe partea dreaptă, șirul caselor se încheia cu clădirea lelei Anisia, vară cu bunica, mamă a doi tineri, unul, student la Drept, viitor avocat, celălalt, viitor milițian, mai apoi, profesor într-o comună de peste munții din miazași, și a soțului ei, Pamfil, cel mai linistit, mai răbdător, mai retras și cumpătat om de pe ulicioară, cel puțin așa s-a păstrat în mintea mea, mereu îmbrăcat cu un veston nemțesc, iarna, și cu o rubașcă, vara, și cu ochelari de vedere, cu lentile rotunde, prinși cu o sărmă pe după urechi, nu stătea niciodată la taclale cu vecinii, rar îl vedea în afara curții sale, mai ieșea după o găleată de apă sau cu o roabă de paie duse la groapa de gunoi de pe malul râului, pentru o imagine exactă, precizăm, roaba, în întregime, era de lemn, de la casă până la râul care închidea ulița, se întindea grădina semănată cu porumb sau cu cartofi a acestei familii, în colțul dinspre uliță și apă, sălășlui atelierul fierarului, badea Leontin. Dintre toate femeile din copilăria mea, cu excepția mamei, nu că așa ar fi fost, așa credeam eu că este, cea mai înțeleaptă mi s-a părut a fi lelea Anisia, soră cu Victoria, aceasta din urmă fiind bunica lui Milu și a lui Tinu, prietenii mei, ce-și aveau locuința imediat după a noastră, peste cele două curți alăturate și separate de un gard ca vai de el. Lelea Anisia era o femeie bine făcută, cu chipul prelung, cu pomeții obrajilor cărnoși și cu ochii negri, vioi și, câteodată, vicleni, căreia mai toate nevestele tinere îi cereau sfaturi, ea le povătuia cu bunăvoiță, nu se dădea în lături de la critici pe față, păstra adevăruri tăinuite până la momentul potrivit, când taina dezvăluită putea clarifica un lucru grav sau îndrepta

o greșală cu consecințe nefaste, în discuții intervenea mai mult pentru a trage o concluzie moralizatoare sau pentru a da un verdict, rar punea întrebări, aștepta să-i fie puse, ca să dea răspunsuri judecate, alteori, bine ticluite, îmbrăcând minciuna în haina adevarului, spre a salva o situație neplăcută, era ironică și neînțelitoare cu femeile prea îndrăznețe, o împunsătură cu vorba punea capăt unei flecăreli interminabile, făcea reproșuri cu scopul de a transmite o învățătură, îi spunea mamei, Mă, tu ce faci nu-i bine, îți crești rău copiii, ba îi sfădești sau îi bați, ba îi săruți și-i mădărești, eu pe-ai mei nu i-am atins niciodată, nici cu palma, nici cu joarda, fără doar cu vorba, iar de pupat i-am pupat numai în somn, când dormeau duși, crezi că mie nu mi-s dragi, mi-s, cum să nu-mi fie, însă e bine ca ei să nu afle asta, altfel nu ascultă, iar omul meu nici atât nu le umblă pe băt și nu le cată în coarne, ascultă la mine, dacă faci aşa, te vor respecta mai mult când vor fi mari, iar tu, bătrâna. Mama nu împărtășea părerea ei, copiii, dacă i-ai făcut, trebuie să simtă și să vadă că sunt iubiți, cum tot aşa, trebuie pedeptași dacă au greșit, îi reproșa și faptul că era zgârcită, doar nouă, mie și surorii mele, ne mărturisea învinuirea adusă femeiei, o considera avară, și pe bună dreptate, când aducea brânza și laptele de oi din munte, o chema numai pe bunica să-i dăruiască o bucată nu prea mare de caș, una la fel de urdă și o căniță de jintuit sau de spumă groasă, bună până la Dumnezeu dacă o mâncăi sărată, cu mămăligă caldă, bunica se întorcea cu darurile ascunse sub șort, le dosea, vorba vine, în podișor, dulapul cu alimente, cu toate că erau pentru întreaga familie, mai puțin spuma de care foarte rar avea parte și mama, sau iarna, când tăia porcul, tot bunicii îi dădea o bucată de carne și una de cărnăț proaspăt, neafumat, deși nu făcea decât să înapoieze ce i-a dăruit mama, când tăiam porcul nostru. În curtea ei creștea un măr de vară, cu fructe galbene-verzui și dulci-acrișoare, oricând am

fi putut lua din el dacă ne-am fi pus în minte, ivărul porții, închis pe dinăuntru, ușor putea fi deschis cu un băt subțire, rar am scuturat acest pom, mai tot timpul era cineva acasă, când ne vedea că ne uităm cu jind peste gard la fructele coapte, lelea Anisia ieșea din casă, își umplea șorțul cu mere căzute în curte, aproape toate viermănoase, ieșea în uliță și ni le împărtea în mod egal, și ca număr, și ca mărime, spunându-ne, Când vă trebuie, vă dau eu, nu-i bine să aruncați cu pietre, rupeți crengile pe care se fac cele mai dulci mere și o să spargeți vreo fereastră, eu nu mă supăr prea tare și nici nu vă părăsc la părinți, care oricum vor afla, că se supără Pamfil nu-i bai, bland și bun cum e, nu vă zice și nu vă face nimic, dar poate afla Florea, știți că e milițian, nu la noi în sat, ci peste munte, dar mai vine duminica pe acasă, nu vă spun lui, stați liniștiți, că nu și-a punе el mintea cu voi, v-am spus numai că nu e bine să aruncați cu bolovani în măr. Când i-a ars bucătăria de vară, nu s-a speriat și nu a tipat, cum făcea celalalte femei la dezastre, și-a trimis soțul să strige în mijlocul drumului, Ardeee, și să roage vreun Tânăr să anunțe clopotarul, a luat o găleată în mână și a fugit la râu. A doua zi, îi spunea bunicii, în prezența mea și a surorii mele, A fost un semn de la Dumnezeu, păcate am și eu ca toată lumea, însă nu mi-a fost teamă că se va aprinde și casa ori șura, că nu am dat în cap la nimeni și nici alte păcate de moarte nu știu să fi făcut, eu ca eu, Pamfil al meu nici atât, doară îl vezi cum e, și râdeau amândouă subțire, cu înțeles. Bunica i se plângea de purtarea mamei, E rea și arăgoasă, îmi spune vorbe care nu se spun unei mame, Mai treci și tu cu vederea, și-a murit omul și ai rămas singură, vezi ce greu îți este, darămite ei, despărțită de bărbat și Tânără, nu o mai bate la cap, că vina asta o ai, arată-i dragoste, nu-ți fie cu supărare, ai în minte numai fata cea mică, aceea te caută când și când, un compot și un pachet de ceai adus din an în Paști nu-i totuna cu ce-ți

pune ea pe masă zi de zi. Mama i se jelua la rândul ei, Din avere și din casă am parte egală cu frații și cu surorile mele, nimic în plus, numai eu mi-am mâncat banii cu ridicarea casei și numai eu am grija de mama, am de stat cu ea toată viața, poate mor înaintea ei, De murit înaintea ei slabii sorți de izbândă, n-ai nimic în plus față de frați, dar îți crește copiii, fără ea nu ai putea lucra în sat, nu te amări, Dumnezeu e sus și vede, El îi mulțumește pe cei buni, de la El va veni răsplata, nu de la mă-ta, că e răutăcioasă și dâcoasă, însă e mama ta, mai multe nu trebuie să-ți spun, ia să-ți zic alta, când a plecat Florea, duminică seara, cum văd că nu are de gând să se însoare, bată-l norocul, fain îi, meserie bună are, însă holteiește cam mult, aşa că trebuie să-i pun în traistă, i-am pus cu el brânză, urdă și lapte de oi și iarashi brânză, urdă și lapte de oi, îi musai să-i umplu traista cu ceva, De ce nu i-ai copt și dumneata niște plăcinte, a zis mama, o pâine în cupitor, o prăjitură sau măcar niște chiftele să-i fi făcut, Mă, eu i-s mamă, nu nevastă, când i s-a acri de brânză și de lapte de oi și va pofti plăcinte ori chiftele s-a însura.

Pe stânga, între locuința lui badea Leontin și râu, împărțeau o casă veche, așezată în spatele curții, doi frați cu familiile lor, nepoți ai babelor Irina și Nastasia, pușcoaiele, cum erau poreclite, babe care viețuiau într-o căsuță mică, în fapt o singură încăpere, tencuită și spoită cu alb pe dinafără, dincolo de ea desfășurându-se un teren arabil și o livadă, unde Octavian, fratele mai mare al lui Nelu cel Mic, ne-a ridicat un schelet de lemn, pe care noi îl îmbrăcam cu pături și cearșafuri, dându-i diferite întrebuițări, un cort improvizat și dotat cu cele necesare, în funcție de întrebuițarea dată, aprozar, grădiniță, școală, casă de locuit. Mere, pere, nuci, cartofi, ceapă, morcovii aduceam cu toții la aprozar, în ciuda opreliștilor impuse de părinți, vindeam și cumpăram produse, fiecare fiind, pe rând, vânzător sau cumpărător, bani pentru cumpărături se găseau

la discreție pe marginea apei, pietricele mai mari sau mai mici, după cum erau și monedele adevărate. Caiete și manuale școlare aveam suficiente, nu noi, ci frații mai mari ai lui Nelu cel Mic, plecați de acasă cu preocupări serioase de gimnaziști, jocuri cu băieți și cu fete în curtea adevăratei școli, le scriam, vorba vine, în caiete, pe filele de la sfârșit, ne dădeam note, eram toți și profesori și elevi, iar când își descopereau caietele folosite, nu aveau nicio treabă cu noi, Nelu, zis cel Mic, ca să nu-l confundăm cu vărul său, Nelu cel Mare, lua toate scatoalcele pentru mâzgăliturile noastre. Cu grădinița stăteam mai prost, jucării nu aveam mai niciunul, o minge, două, trei tractorășe de plastic și vreo două autobascuante din lemn nu pot fi puse la socoteală, fetele din aşa-zisa grupă de grădiniță nu aveau păpuși cumpărate, ci doar unele făcute din cucuruz sau decupate din mucava de taragotistul uliței. Una dintre familii s-a mutat în scurtă vreme într-un mare oraș și cealaltă, din care făcea parte Nelu cel Mic, a dărâmat clădirea veche și a ridicat una nouă, la drum, în grădina de zarzavat, numai bojdeuca albă a babelor și cortul încropit mai salvau decorul unui loc drag copiilor de pe ulicioară.

Pe când eram la grădiniță, Tuța, sora lui Nelu cel Mare, urma cursurile la gimnaziu, rar venea să se joace cu noi, prefera, totuși, un singur joc, de-a școală, bineînțeles, ea era învățătoarea, altfel cum, față de noi, știa nu doar să scrie și să citească, ci cunoștea o sumedenie de alte lucruri, poezii și povestiri serioase, cum le numea, ale unor mari scriitori ai neamului, cunoștea orașe, munți, câmpii și ape de care noi nu am auzit niciodată, istorisiri cu mari voievozi și cu viteji din trecut, vă dați seama, cum am fi putut avea pretenții la scaunul de la catedră, în realitate, un butuc adus de către doamna învățătoare din curtea ei, numai că se plătisea repede, ne lăsa baltă când ne era mai drag la ore și atunci îi luam